

SUNKI BYLA LIETUVOS TEISMŲ POŽIŪRIU: RELIGINIO POBŪDŽIO BYLŲ PAVYZDŽIU

Giedrė Lastauskienė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedros docentė
socialinių mokslų daktarė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 61 75
El. paštas: <Giedre.lastauskiene@tf.vu.lt>

Straipsnyje analizuojama sunkių bylų kategorijos paplitimas Lietuvos teisės doktrinoje, teisės aktuose ir teismų praktikoje. Analizuojami Lietuvos teismų išnagrinėtų sunkių bylų, turinčių religinį pobūdį, pavyzdžiai, siekiant įvertinti teismų sprendimų argumentavimo korektiškumą.

Im Artikel wird das Vorkommen der Kategorie schwerer Sachen in der Rechtslehre Litauens, in den die Gerichtstätigkeit regelnden Rechtsvorschriften sowie in der Gerichtspraxis analysiert. Es werden die Beispiele der schweren Sachen mit religiösem Inhalt, die in den litauischen Gerichten behandelt worden waren, analysiert, um die Korrektheit der Argumentation von Gerichtsurteilen einzuschätzen.

Įvadas

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos teisės moksle įvyko didžiulių pokyčių. Toks įvertinimas tinka ir bendriesiems teisės mokslams, tebevadiniamiems įvairiai: teisės teorija, generalinė jurisprudencija, teisės filosofija. Sovietiniu laikotarpiu vyravusią ideologizuotą teisinio pozityvizmo versiją keitė kitokia teisės samprata. Į tyrimo objektą buvo įtrauktos kategorijos, kurių prieš kelias dešimtis metų net nebuvome girdėję, pavyzdžiui, teisėjų diskrecija. Kitos sąvokos – tokios, kaip antai teisės principai – buvo pradėtos analizuoti visiškai kitokiais aspektais ir kitokiu „gyliu“. Vis akivaizdžiau suprantame, kad mums įprasta sąvoka kaip teisės interpretavimas yra gan ribota ir negalinti talpinti savyje to reikšminio krūvio, kokį bandome jai suteikti, siekdami paaiškinti teisėjo galimybes nukrypti nuo teisinio teksto – todėl į mūsų dėmesio lauką jau pateko teisinio argumentavimo kategorija, kurią teisės literatūroje vis dažniau apibrėžiame kaip įprastą formaliąją logiką pakeičiančią sąvoką.

Teisės mokslo pokyčius lėmė ir kiti objektyvūs kriterijai. Ne tik pasikeitė Lietuvos visuomeninė sankloda – Lietuva tapo ir globalios europinės struktūros dalimi. Lietuvai rengiantis stoti į Europos Sąjungą prasidėjo ilgą laiką trukęs Lietuvos teisinės sistemos suderinimas su Europos Sąjungos reikalavimais, kuris tebevyksta ir dabar, kai esame Europos Sąjungos nariai. Tai lemia naujus iššūkius teisėkūros srityje ir sukuria papildomų kriterijų teismų sprendimams, kurie turi derėti ne tik su Lietuvos, bet ir su Europos Sąjungos teisiniais imperatyvais.

Siekiant susivokti, koks vyrauja šiuo metu Lietuvos teisininkų (teisėjų, advokatų, prokurorų ir kitų teisininių profesijų atstovų) samprotavimo tipas, vis dar paranku tebėra pasitelkti teisinio pozityvizmo suformuluotas reikšmes ir būtinąsias (esmines) reiškinų savybes. Pozityvisto teisė yra suvokiama kaip vieninga, darni, neprieštaringa, objektyvią vidinę sandarą turinti sistema. Taip mąstant, turi būti taikomos tokios teisinės taisyklės, kokios buvo išleistos ir paskelbtos – net ir tais atvejais, kai jų tai-

kymas suponuoja rezultata, nederantį su tokiais kriterijais, kaip antai efektyvumas ar racionalumas. Pozityvisto požiūriu, teisėje svarbiausia galėti prognozuoti rezultata – tai įvardijame teisinio tikrumo ir (ar) teisėtų lūkesčių principu. Kitokių kryptų (vadinkime jas apibendrintai – nepozityvistinių) mąstymo šalininkai paprastai siūlo kitokias „teisinio žaidimo“ taisykles, kurios arbitrai suteikia didesnę interpretacinę erdvę ir galimybę kiekvieną kartą įsigilinti, kaip turėtų būti suprantamas konkrečios taisyklės turinys, ją taikant konkrečiam atvejui.

Su tokia nepozityvistine mąstymo schema į teisės doktriną patenka ir sunkios bylos arba sunkaus teisinio atvejo kategorija, kuri vis dar retai vartojama lietuviškoje teisės doktrinoje ir bene visai nevartojama teismų jurisprudencijoje.

Poreikis pasisakyti šiais klausimais atsirado kaip pedagoginio darbo rezultatas. Jau keletą metų Teisės fakultete taikomosios jurisprudencijos studentams vyksta jurisprudencijos problemų pratybos, kurios ir skirtos sunkių bylų analizei. Šių pratybų metu studentai pristato sudėtingų teisinių atvejų pavyzdžius ir vertina tokių bylų sprendimuose teismų pritaikytus argumentus, sutikdami su jais arba juos kritikuodami. Per pratybas nagrinėjamas teisės susikirtimas su pačiomis įvairiausiomis normatyvinėmis sistemomis ar tiesiog tikrovės sritimis: teisė v. religija, teisė v. moralė, teisė v. medicina, teisė v. mokslas. Paskutiniuoju metu per pratybas vis dažniau pristatomi Lietuvos teismų sprendimai, įvardijant juos kaip sunkius teisinius atvejus – studentai randa tokių sprendimų, priimtų teisėjams išnagrinėjus įvairiausių kategorijų bylas. Taigi – studentams yra akivaizdu, kad tai sunkūs teisiniai atvejai. Nors nei sprendimų tekstuose, nei teisėjų viešuose pasisakymuose tokia sąvoka nėra vartojama.

Šio straipsnio tyrimo objektas – doktrininės nuostatos, susijusios su sunkių bylų termino vartojimu, ir Lietuvos teismų argumentai bylose, kuriose taikomi religinio pobūdžio argumentai¹ ir kurios atitinka sunkių bylų požymius. Straipsnis rašomas siekiant dviejų pagrindinių tikslų: pirma, apibrėžti sąvokos „sunki byla“ reikšmę, paplitusią teisės doktrinoje apskritai ir Lietuvos teisės doktrinoje konkrečiai, antra, pateikti Lietuvos teismų sprendimų, atitinančių sunkių bylų, susijusių su religinių argumentų taikymu, pavyzdžių ir įvertinti šiuose sprendimuose pritaikyto argumentavimo korektiškumą.

Darbe naudojami įprasti tokio pobūdžio tyrimams metodai: sisteminis, lyginamasis, lingvistinis.

1. Sunkių bylų kategorija teisės doktrinoje

Sunkių bylų (arba sunkių teisinių atvejų) kategorija yra labai paplitusi *common law* tradicijai atstovaujančių autorių darbuose – ir tikrai ne todėl, kad kontinentinės teisės valstybėse nėra sunkių bylų. Toki diskusijos apie sunkias bylas persikėlimą į precedentinės teisės valstybes galime paaiškinti gana racionaliais argumentais – ir pirmiausia didesniu dėmesiu teismams ir teismų sprendimams. Apie sunkias bylas rašė klasikinio pozityvizmo atstovu laikomas britų tyrėjas Johnas Langshaw Austinas – tiesa, tokio termino jo darbuose ir nerasime. Jo koncepciją analizavęs ir vertinęs Herbertas Lionelis Adolphus Hartas (toliau – Hartas) įvade į „Teisės sampratą“ jau tiesiogiai vartojo sunkių bylų terminą. Tačiau neabejotina, šios sąvokos išplėtojimas ir įtvirtinimas teisinėje kalboje pirmiausia siejamas su Ronaldo Myleso Dworkino (toliau – Dworkinas) vardu.

1975 metais Dworkinas leidinyje „Harvard Law Review“ publikavo išsamų esė pavadinimu „*Hard Case*“², parengtą inauguracinės paskaitos, kurią autorius perskaitė 1971 metais, perimdamas vado-

¹ Straipsnyje religija ir religiniai argumentai bus suprantami ta reikšme, kuri yra įprasta Lietuvos teisiniame diskurse ir kurią galime rasti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 str. ir Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo nuostatose. Sąvoka „religinis bylos pobūdis“ šio straipsnio kontekstu reiškia bylas, kuriose taikomi su religija siejami argumentai.

² DWORKIN, R. *Hard cases* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.umiacs.umd.edu/~horty/courses/readings/dworkin-1975-hard-cases.pdf>>.

vavimą jurisprudencijos katedrai, pagrindu. Būtent jo suformuluota sunkių bylų definicija ir paplito teisės literatūroje. Pagal Dworkiną, sunki byla bendriausiu požiūriu yra tokia byla, kai teisėjas neranda vienodai suprantamos tam tikro autoriteto sukurtos normos ir / arba kai nustatyta norma yra skirtingai suprantama įvairių teisininkų. Tiesa, šios definicijos turinys plėtėsi, ir sunkių bylų kategorija pradėta taikyti įvairesniems atvejams apibrėžti. Į sunkių bylų sąvoką buvo įtrauktos bylos, kurios sulaukė visuomenės dėmesio – kartais net valstybės sienas peržengiančiu mastu, pavyzdžiui, holokausto ar nacistinių nusikaltėlių bylos. Taip pat toks terminas pradėtas vartoti apibrėžiant bylas, kuriose analizuojamos individo laisvės ribos ir dėl kurių visuomeninės diskusijos yra (ir, tikėtina, išliks) prieštaringos: motociklininkų pareiga važinėti su šalmais, gydytojo teisė (pareiga) dalyvauti vykdamas eutanaziją, bylos dėl tėvų atsisakymo skiepyti savo vaikus ir kt. Sunkiomis yra vadinamos bylos, kuriose sprendžiamas tranzitinio teisingumo (angl. *transitional justice*) klausimai – kai teismas yra įpareigotas kvalifikuoti asmenų veiksmus kaip teisėtus arba ne visuomeninių perversmų laikotarpiais (sakome, kad tokiais atvejais teismas turi revizuoti istoriją – tai reiškia, kad teismai turi atlikti funkciją, kuri iš esmės net nėra teisinė, jei teisę suprantame būtent kaip ginčų išvengimo ir / ar sprendimo priemonę). Bene dažniausiai su sunkiomis bylomis susiduriame, kai teisinė normatyvinė sistema susikerta su kitomis normatyvinėmis sistemomis: politikos, moralės, religijos ir kt. Ko gero, labiausiai „iš konteksto“ iškrenta bandymas laikyti sunkiomis bylomis tokias, kurios yra sudėtingos dėl didelės bylos apimties (tomų ir / ar proceso dalyvių skaičiaus) – įdomu pažymėti, kad Lietuvoje įsitvirtino būtent toks veiksnys, nulemiantis bylos pripažinimą sunkia. Iš tikrųjų norisi sutikti su autoriumi, teigiančiu, kad protingas ir gerai išsilavinęs teisininkas tiesiog intuityviai jaučia, kurią iš bylų jis gali pavadinti sunkia – kartais net negalėdamas tokio sprendimo paaiškinti racionaliais motyvais.

Tiek tuo atveju, kai sunkios bylos apibrėžiamos siaurai (taikant definiciją, suformuotą pagal Dworkiną), tiek kai į sunkių bylų kategoriją įtraukiamos ir kitos atipinės bylos – visais atvejais teisės literatūroje yra nurodoma, kad sprendimas sunkioje byloje priimamas ne toks, koks jis būtų priimtas laikantis nustatytų formalizuotų teisinių taisyklių (suprask, subsumcijos ir silogizmo taikymo schema yra sugriaunama). Iš tikrųjų sunkios bylos, būdamos atipinės ir ekstremalios, baigiamos sprendimais, kurie taip pat yra atipiniai ir ekstremalūs ir nedera su įprastais teisiniais standartais. Sunkios bylos dažniausiai (iš esmės visada) sukuria teisinių taisyklių ir suformuotos teismų praktikos išimčių. Kaip tik todėl žymus amerikiečių teisėjas Oliveris Wendelis Holmesas 1904 metais atskirojoje nuomonėje rašė, kad didžiosios bylos, kaip ir sunkios bylos, kuria blogą teisę. (*Great cases like hard cases make bad law.*) Tokie jo žodžiai yra labai suprantami – juk sunkios bylos yra išsprendžiamos kitaip, negu pritaikius formaliąsias teises taisykles, ir šiuo pagrindu jos visada kelia ir kels visuomeninę ir teisinę sumaištį labiau negu įprastos (lengvos) bylos.

Mąstydamas apie sunkias bylas, Hartas matė tik vienintelę išeitį – sunkių bylų atveju teisėjas yra priverstas „peržengti“ teisės ribas ir ieškoti sprendimo už jų. Su tuo kategoriškai nesutinka Dworkinas – pagal jį, sunkios bylos atveju teisėjas privalo rasti sprendimą neperžengdamas teisės sistemos ribų. Jis mano, kad sunkiose bylose yra tik vienas teisingas sprendimas – tik reikia jį surasti, pasitelkus ne tik formaliąsias teises taisykles, bet ir kitus teisinę tvarkoje „snaudžiančius“ tinkamo elgesio standartus – principus ar kitokias teisinės prigimties nuostatas. Kad ir kaip būtų, vienas dalykas tampa akivaizdus: sprendžiant sunkias bylas, tiek pozityviosios teisės teorijos, tiek formaliosios logikos siūlomos priemonės tampa nepakankamos, ir atsiranda poreikis veikti teisininkui – kūrėjui, pakeičiančiam teisininką – amatininką, kuris sugeba tik preciziškai taikyti nustatytas teises taisykles ir (arba) mechaniškai kartoti anksčiau sukurtus teismų precedentes.

2. Sunkių bylų kategorijos paplitimas Lietuvoje

Lietuvos teisininkų kuriamoje doktrinoje ir teismų jurisprudencijoje sunkių bylų sąvoka nėra paplitusi. Teisės mokslininkų darbuose nėra įprasta analizuoti sunkių bylų sąvokos ir tokią sąvoką vartoti³. Kalbant apie sritis, susijusias su teisėjų darbo organizavimu, dažniau susiduriama su *sudėtingos bylos* ir *sudėtingumo* kategorijomis – tačiau šios sąvokos yra apibrėžiamos ir analizuojamos visiškai kitaip, nei įprasta bendrosios teisės tradicijos teisininkų darbuose.

Galime padaryti vieną neabejotiną išvadą – Lietuvos teisinė sistema taip pat rodo poreikį išskirti teisinės situacijos sudėtingumą ir sudėtingos bylos definiciją kaip reikšmingus kriterijus, lemiančius tam tikrų situacijų vertinimą.

Pasisakant dėl Lietuvos teismų požiūrio į sunkias bylas, anksčiau buvo įprasta cituoti Vilniaus apygardos teisme galiojusias bylų paskirstymo teisėjams taisykles, pagal kurias sudėtinga byla buvo laikoma didelės apimties (5 ir daugiau tomų) byla, kurioje dalyvauja daug asmenų (5 ar daugiau kaltinamųjų), bendras bylos dalyvių skaičius viršija 50 ar kaltinamasis kaltinamas padaręs daugiau nei 5 nusikaltimus. Itin sudėtinga byla buvo laikoma didesnė nei 14 tomų ir kurioje yra daugiau nei 14 kaltinamųjų. Akivaizdu, kad sudėtingų ir itin sudėtingų bylų definicija buvo orientuota pirmiausia į baudžiamųjų bylų įvertinimą. Taip pat akivaizdu, kad bylos įvardijimas sudėtinga buvo atliktas absoliučiai mechaniškai – išimtinai pagal formalius kriterijus.

Įvedus teismuose automatinį bylų paskirstymo modelį, keitėsi ir bylų paskirstymo teismuose reguliavimas. Tačiau sudėtingos bylos ir sudėtingumo kategorijos išliko. Teisėjų tarybos 2015 m. rugsėjo 25 d. nutarime Nr. 13P-123-(7.1.2) „Dėl bylų paskirstymo teisėjams ir teisėjų kolegijų sudarymo taisyklių aprašo patvirtinimo“ sunkių bylų sąvoka nėra vartojama, tačiau *bylos sudėtingumas* įtvirtintas kaip reikšmingas kriterijus, nurodant, kad, skirstant bylas ar sudarant kolegijas, greta kitų kriterijų yra atsižvelgiama ir į *bylų sudėtingumą* (5 p.). Panašiu principu kurtas ir panašus dokumentas, patvirtintas Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme. Pagal Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko 2014 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. TP 17 patvirtintų Administracinių bylų paskirstymo ir teisėjų kolegijų sudarymo Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme taisyklių 31 p., sudarant išplėstinę teisėjų kolegiją *sudėtingoms byloms* nagrinėti, į teisėjų kolegijos sudėtį, be nuolatinėje teisėjų kolegijoje esančių narių, įtraukiamas teismo pirmininkas arba teismo pirmininko pavaduotojas kaip kolegijos pirmininkas ir kiti teisėjai, kurie specializuojasi nagrinėjamos kategorijos bylose. Tiesa, ką reiškia sąvoka „sudėtinga byla“, nėra paaiškinta. Bylų paskirstymo Kauno apygardos teisme taisyklėse suformuluota nuostata, kad *bylų sudėtingumas* yra vienas iš kriterijų, į kuriuos atsižvelgia Modulis, automatiškai paskirstantis bylas teisėjams (17.2 p.). Taisyklių 52.5 p. nurodoma, kad bylą skirstantis asmuo gali atsižvelgti, jog teisėjui nebūtų paskirta daugiau kaip viena sudėtinga, didelės apimties baudžiamoji byla per mėnesį (paaiškinant, kad tai nustatoma atsižvelgiant į bylos tomų skaičių, kaltinamųjų, reikalavimų skaičių, veikų kvalifikavimą).

Šiek tiek kitaip sudėtingų atvejų aspektu organizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo veikla. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko 2011 m. rugsėjo 29 d. įsakymu Nr. (1.4)-1T-40 „Dėl bylų paskirstymo teisėjams ir teisėjų kolegijų sudarymo Lietuvos Aukščiausiojame Teisme taisyklių patvirtinimo“ nurodyta, kad skirstant bylas atsižvelgiama į *jų sudėtingumą, įvertintą pagal penkių balų sistemą*. Bylos sudėtingumą įvertina ir sudėtingumo balą nustato teisėjų kolegija, sprendžianti kasacinio

³ Darbų, kuriose ši sąvoka yra pavartota, yra nedaug. LATVELĖ, R. *Teisėjas kaip įstatymų leidėjo partneris, arba keli teoriniai požiūriai į teisėjo vaidmenį aiškinant teisę*; LASTAUSKIENĖ, G. *Teisinis kvalifikavimas formaliosios logikos požiūriu*; MAURICĖ-MACKUVIENĖ, E.; BALTRIMAS, J.; LANKAUSKAS, M. *Argumentavimas remiantis teisės principais: atkuriamasis ir plėtojamasis būdas*; MURICĖ, E. *Atskirosios nuomonės lietuviškajame teisės diskurse: prakseologinės išvalgos*. 2008 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultete šia tema buvo apgintas A. Stonio magistro darbas „Sunkios bylos: normų aiškinimo ir principų balansavimo santykis bei problematika“.

skundo ar prašymo atnaujinti procesą priėmimo klausimą. Teismo pirmininkas arba Teismo skyriaus pirmininkas gali nustatyti kitokią bylos sudėtingumo balą (9 p.). Į šį kriterijų yra atsižvelgiama, ir, pavyzdžiui, tam pačiam teisėjui pranešėjui paskyrus sudėtingą bylą (3 balai ir daugiau), tą pačią posėdžio datą kita sudėtinga byla nėra skiriama (17 p.). Taisyklėse nėra paaiškinta, kokiais kriterijais remiantis yra vertinamas bylos sudėtingumas ir kokių požymių esant byla įvertinama 3 ir daugiau sudėtingumą reiškiančių balų – galima spėti, kad yra susiformavusi tam tikra vidinė praktika, kurią įvertinti kaip gerą arba kaip blogą nėra jokių galimybių, nes nėra apie tai informacijos (Aukščiausiojo Teismo teisėjai paprastai pabrėžia, kad jie nėra linkę piktnaudžiauti sudėtingumo kategorija ir kad bylos sudėtingumas šioje stadijoje yra įžvelgiamas tikrai retai).

Bylos sudėtingumo kategorija vartojama ir kitame kontekste – ji tampa svarbia, skaičiuojant teisėjo darbo krūvį. Iki 2016 m. sausio 1 d. galiojo Teisėjų tarybos 2004 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 276 patvirtinta Teismų veiklos statistinių rodiklių skaičiavimo metodika, nustačiusi teisėjo darbo krūvio skaičiavimo principus. Pagal šią metodiką, „bylos (savarankiško procesinio veiksmo) sudėtingumui įvertinti naudojamas bylos (savarankiško procesinio veiksmo) sudėtingumo koeficientas. Sudėtingumo koeficiento skaitinė reikšmė parodytų, kiek konkreti byla (savarankiškas procesinis veiksmas) yra sudėtingesnė (arba paprastesnė) už *etaloninę bylą*, kurios sudėtingumo koeficientas yra 1“. Sunku pasakyti, kaip reikėtų suprasti *etaloninės bylos* sąvoką (ir ar ji, pavyzdžiui, yra artima *easy case* sąvokai). Autoritetingai ir (ar) oficialiai ši sąvoka nėra paaiškinta. Kasdienis paaiškinimas pateiktas internetiniame puslapyje, sukurtame „*Transparency International*“ Lietuvos skyriaus iniciatyva, bendradarbiaujant su Nacionaline teismų administracija: „etaloninė byla – tai tokia hipotetinė byla, kurios sudėtingumo koeficientas lygus 1. Ši reikšmė naudojama tam, kad būtų lengviau suprasti, koks yra teisėjų darbo krūvis, nes realybėje bylos skiriasi savo pobūdžiu, teisinių argumentų ir ginčo sudėtingumu, šalių skaičiumi, procesinių veiksmų trukme. Tarkime, dažniausiai civilinė byla, kurioje ginčas vyksta dėl sutarties sąlygų, objektyviai truks kur kas ilgiau nei bankroto iškelimo byla.“⁴ Tačiau toks aiškinimas neduoda atsakymo, kas laikoma etalonine byla.

Nurodytoje metodikoje bylų sudėtingumas apibrėžtas algoritmais, besiskiriančiais baudžiamosiose⁵, civilinėse⁶ ir administracinėse⁷ bylose. Įvertinant apeliacinės instancijos teismo specifiką, šio teismo nagrinėjamų bylų sudėtingumas buvo išreikštas galutiniu, priimtu išnagrinėjus bylą ar užbaigus procesinį veiksmą, dokumentu: sprendimu, nutartimi ar nuosprendžiu (taip pat kaip buvo vertinamas procesinių veiksmų sudėtingumas pirmosios instancijos teisme). Akivaizdu, kad bylos sudėtingumas buvo siejamas su iš anksto apibrėžtais ir formaliais kriterijais, tokiais kaip antai proceso dalyvių skaičius, bylos apimtis (tomais), reikalavimų (kaltinimų) skaičius. Byla tapdavo sudėtingesne dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą ar Europos Bendrijų Teisingumo Teismą ar jeigu joje buvo tiesiogiai taikomos Europos Sąjungos teisės normos ar vertinamas norminio administracinio akto teisėtumas.

⁴ <<http://atvirasteismas.lt/duk/>>.

⁵ Baudžiamųjų bylų sudėtingumo koeficientas susidėjo iš tokių dedamųjų: $f = ai + bi + ci + di + ei$, čia ai – bylos kategorija, bi – pateikti kaltinimai (epizodai), ci – kaltinamųjų skaičius, di – bylos tomų skaičius, ei – dedamoji, kuri rodo, ar byloje buvo kreipiamasi į Konstitucinį Teismą ar į kompetentingą ES teismo instituciją dėl ES aktų aiškinimo.

⁶ Civilinėse bylų sudėtingumo koeficientas susidėjo iš tokių dedamųjų: $f = ai + bi + ci + di + ei + gi + hi$, čia ai – bylos kategorija, bi – pateiktų savarankiškų reikalavimų skaičius, ci – dalyvaujančių byloje asmenų skaičius, di – bylos tomų skaičius, ei – dedamoji, kuri rodo, ar byloje buvo kreipiamasi į Konstitucinį Teismą, gi – dedamoji, kuri rodo, ar byloje buvo kreipiamasi į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą (ETT), hi – dedamoji, kuri rodo, ar byloje buvo tiesiogiai taikomos ES normos.

⁷ Administracinių bylų sudėtingumo koeficientas susideda iš tokių dedamųjų: $f = ai + bi + ci + di + ei + gi + hi + li$, čia ai – bylos kategorija, bi – savarankiškų reikalavimų skaičius, ci – administracinės bylos proceso šalių skaičius, di – bylos tomų skaičius, ei – dedamoji, kuri rodo, ar byloje buvo kreipiamasi į Konstitucinį Teismą, gi – dedamoji, kuri rodo, ar byloje buvo kreipiamasi į ETT, hi – dedamoji, kuri rodo, ar byloje buvo tiesiogiai taikomos ES normos, li – dedamoji, kuri rodo, ar byloje buvo kreipiamasi į LVAT dėl norminio administracinio akto teisėtumo.

Šis dokumentas buvo panaikintas Teisėjų tarybos 2015 m. gegužės 29 d. nutarimu Nr. 13P-79-(7.1.2) „Dėl darbo krūvio skaičiavimo teismuose tvarkos aprašo patvirtinimo“. Nutarimu buvo pripažintas netekęs galios Teismų tarybos 2004 m. spalio 8 d. nutarimas Nr. 276 „Dėl teismų veiklos statistinių rodiklių skaičiavimo metodikos patvirtinimo“ su visais pakeitimais ir papildymais. Naujuoju Teisėjų tarybos nutarimu patvirtinti bylų sudėtingumo koeficientai visiškai eliminavo anksčiau nurodytų kriterijų, nulemiančių bylos sudėtingumą, įvairovę ir reikšmę. Buvo suformuluota taisyklė, kad byloms vertinti nustatomas vienas koeficientas, papildomai vardijant šios taisyklės išimtis. Įdomu pažymėti, kad civilinėms ir administracinėms byloms taikomas vieneto koeficientas, o baudžiamosioms byloms – 2,5. Civilinių bylų kategorijoje nedaug bylų grupių, pripažintų sudėtingesnėmis negu standartinės bylos – tokiomis įvardytos tik bankroto ir restruktūrizavimo bylos (koeficientas – 1,7); daugumoje kitų civilinių bylų taikomas kaip tik mažesnis koeficientas: bylos dėl teismo įsakymo išdavimo įvertintos 0,4, dokumentinio proceso bylos – 0,7, bylos dėl įvaikinimo – 0,9 koeficientu ir pan.). Baudžiamųjų bylų sudėtingumas apibrėžtas kitaip – įtvirtinta baudžiamosios bylos sudėtingumo prezumpcija (nustačius 2,5 koeficientą visoms baudžiamosioms byloms), nustatant tik išimtis, įvertintas kaip mažiau sudėtingi teisiniai atvejai: privataus kaltinimo byloje koeficientas 1, byloje, kurios baigiamos baudžiamuoju įsakymu, – koeficientas 0,6 ir pan. Bylų „svorio“ tendencijos išlaikomos ir apeliacinėje instancijoje – civilinėse byloje pagal apeliacinį skundą skiriamas 1,7 koeficientas, baudžiamosiose – 3. Kaip matome, tokie anksčiau galioję kriterijai – kreipimasis į Konstitucinį Teismą ar ETT įtakos, nustatant bylos sudėtingumą, nebeturi.

Palyginus sudėtingų atvejų reguliavimą Lietuvoje su bendrosios teisės tradicijos valstybėse vykstančia diskusija apie sunkias bylas, galima teigti, kad lyginamos situacijos iš esmės neturi jokių sąlyčio taškų, išskyrus faktą, kad pripažįstami sunkesni nei įprasti teisiniai atvejai. Iš to darytos išvados, kad, viena vertus, Lietuvos teisinėje bendruomenėje pripažįstamas poreikis išskirti sudėtingas bylas, antra vertus, diskusija dėl šio termino išlieka labai menka, tokiu būdu nuskurdinant ir pačią sunkių bylų kategoriją.

3. Religijos ir teisės santykis: doktrininiu ir visuomeniniu kontekstu

Viena iš kategorijų, neabejotinai patenkanti į sunkių bylų grupę, – teisiniai ginčai, kuriuose taikomi religiniai argumentai.

Religija – viena iš normatyvinių sistemų, koegzistuojančių greta kitų, tarp kurių yra ir teisinė normatyvinė sistema. Laikotarpis, kuriuo teisė ir religija vakarietiškai tradicijai priskiriamose valstybėse buvo atskirtos, yra labai neilgas – jeigu palyginsime su tuo laikotarpiu, kai šios normatyvinės sistemos veikė kartu, viena kitą pildydamos. Šių sistemų sąsaja yra stipri ir dažnai nėra įmanoma įvertinti, kuri normatyvinė sistema veikia kitas sistemas labiau ir kurios veikimas yra pirminis.

Teisės doktrinos požiūriu yra akivaizdu, kad religija yra vienas iš materialųjų teisės šaltinių (taigi – viena iš teisės ištakų, versmių). Valstybių kūrimosi pradžioje daug rašytinių teisės šaltinių buvo siejami su religija arba kildinami iš jos. Ankstyvieji teisės šaltiniai buvo glaudžiai susiję ir (ar) nulemti religinių nuostatų, o ankstyvosios teisės normos (yra retų išimčių) turėjo religinį pagrindimą⁸. Religijos normų pagrindų į švenčių dienų sąrašą pateko Kūčių, Kalėdų, Visų Šventųjų dienos ar monogamijos reikalavimas, taikomas sudarant santuoką. Be to, kaip rašo V. Vaičaitis, įvairiuose teisiniuose ir politiniuose konstruktuose galima rasti krikščioniškosios religinės tradicijos bruožų, pavyzdžiui, trejybinės viešosios valdžios (padalijimo) samprata, malonės institutas, suvereniteto ir valdžios nedalumo samprata, pliuralizmas, prigimtinių žmogaus teisių idėja ir kt.⁹

⁸ MACHOVENKO, J. *Teisės istorija*. Vilnius, 2013, p. 144.

⁹ VAIČAITIS, V. Teisė ir religija. *Justitia*, 2008, nr. 3.

Tačiau religija reikšminga žmonių elgesio reguliavimo ir kitais aspektais – organizuota religija leidžia suvaldyti, Emilio Durkheimio (toliau – Durkheimas) žodžiais, „ekstaziškas institucines aplinkas“. Religijos kuriama tikėjimo ir tam tikrų praktikų sistema sudaro galimybę spręsti žmogaus egzistencinius klausimus – šiuo aspektu religija veikia kaip tam tikra visuomeninė institucija, o tikintieji jaučia, kad tikroji religijos funkcija – „išmokyti mus veikti, padėti gyventi“¹⁰. Taigi šiuo aspektu (gal net kiek netikėtu iš pirmo žvilgsnio) religija (labai panašiai kaip ir teisė) kuria žmogaus elgesio suvaržymus, padedančius užtikrinti bent minimalią socialinę tvarką, ir siunčia informaciją, kokie elgesio modeliai galėtų užtikrinti saugią ir stabilią gyvenimo aplinką.

Kultūrinių reiškinių dalijimas į *sacrum* ir *profanum* yra viena iš pamatinių humanitarinių mokslų dichotomijų, *sacrum* sričiai priskiriant reiškinius, susijusius su šventumo sąvoka, o *profanum* – kasdienius žmogaus gyvenimo reiškinius. Šios dichotomijos aspektu turėtume pripažinti, kad teisė ilgus laikotarpius siejo save su *sacrum* sritimi ir būtent joje ieškojo būdų stiprinti savo autoritetą. Visos Vakarų teisės tradicijos valstybės yra atsiribojusios nuo tiesioginės religijos įtakos viešajam valstybės valdymui, o teisės ir religijos (kaip ir kitų panašių visuomeninių institutų, tokių kaip antai moralė, politika ir kt.) autonomija yra pateikiama kaip skiriamasis šios tradicijos požymis¹¹. Šiuo metu valstybei, taip pat ir jos kuriamai teisei, būdingas sekuliarus pobūdis, kurį Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ir konstitucinės teisės tyrėjai yra įvardiję pasaulietiško požymiu¹². Sekuliarizacijos procesai interpretuojami, vertinant įvairias jų modifikacijas, tačiau dažniausiai pabrėžiama, kad tai procesas, kurio metu sumažėja religijos įtaka tiek visuomenėje, tiek individų sąmonėje. Tiesa, teisės kūrimo ir teisės veikimo tikrovėje stebėjimas leidžia teigti, kad religijos poveikis teisei yra daug sudėtingesnis klausimas, kuris nėra išsprendžiamas vien tuo, kad tauta apsisprendė neturėti valstybinės religijos ir atskirti religiją nuo valstybės valdymo, ir teisinga laikytina išvada, kad *sacrum* ir *profanum* reiškiniai „suvokiami ne tik kaip atskiri pasauliai, o kaip priešiški vienas kitam ir pavydžiai besirungiantys“¹³.

Modernių valstybių veiklai būdingas sekuliarizmas ir jų pareigos religijos atžvilgiu lyg ir labiau primena veiksmus „naktinio sargo“, privalančio užtikrinti tikėjimo ir religinio pliuralizmo laisvę. Tokia pozicija įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, pagal kurią Lietuvoje nėra valstybinės religijos; valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai (43 str.)¹⁴. Peterio Bergerio¹⁵ žodžiais, modernios demokratijos sąlygomis religinė priklausomybė buvo palikta savarankiškam pasirinkimui (beje, tas pats autorius itin tiksliai apibūdino autorius, be kurių darbų sunku įsivaizduoti religijos ir teisės sąveikos tyrimą, Diurkheimą pavadindamas filosofiška nusiteikusi ateistu, o Weberį¹⁶ – agnostiku su religine nostalgija)¹⁷. Tačiau taip pat reikia pripažinti keletą reikšmingų aplinkybių, kurios yra svarbios, vertinant religijos įtaką teisei veikti. Viena, pasaulyje matomas platus islamo atgimimas – tiek musulmonų valstybėse, tiek ir jų diasporoje; antra, fiksuojami reiškiniai, taip pat labai svarbūs, vertinant religijos įtaką visuomenėje, tokie kaip evangeliškojo protestantizmo, ypač sekmininkų doktrinos „protrūkis“ (jau minėto Peterio

¹⁰ DURKHEIM, E. *Elementarios religinio gyvenimo formos: toteminė sistema Australijoje*. Vilnius, 1999, p. 460.

¹¹ BERMAN, H. J. *Teisė ir revoliucija*. Vilnius, 1999, p. 23–26.

¹² BLINSTRUBIS, T. Pasaulietinės valstybės principas. *Socialinių mokslų studijos*, 2010, nr. 2 (6).

¹³ DURKHEIM, E. *Elementarios religinio gyvenimo formos: toteminė sistema Australijoje*. Vilnius, 1999, p. 44.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.

¹⁵ Peter L. Berger (1929-03-17 – 2017-06-27) – garsus šio laikmečio sociologas. Viena iš jo interesų sričių buvo religijos sociologija, religijos, modernybės ir globalizacijos sąveika.

¹⁶ WEBER, M. *Religijos sociologija*. Vilnius, 2000.

¹⁷ BERGER, P. L. Reflections on the Sociology of Religion Today [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<https://www.scribd.com/document/90634883/Berger-P-Reflections-on-the-Sociology-of-Religion-Today>>.

Bergerio pavartotu terminu) besivystančiose valstybėse, atgimimo sąjūdžiai didžiosiose pasaulio religijose: Romos katalikų (ypač – besivykstančiuose kraštuose), Rytų stačiatikių (Rusijoje), judaizmo (Izraelio ir diasporoje), induizmo ir budizmo¹⁸. Šių procesų vertinimas neįeina į straipsnio tyrimo sritį, tačiau iš Lietuvos visuomeninių įvykių stebėjimo galime konstatuoti, kad religinių organizacijų atstovai tebėra laikomi ryškiais visuomenės nuomonės formuotojais, o tai reiškia ir faktą, kad įstatymų leidėjas yra priverstas atsižvelgti į jų poziciją.

Tam tikrais laikotarpiais religinės organizacijos imasi aktyvių ir organizuotų veiksmų, siekdamos paveikti teisinį reguliavimą tokia linkme, kad jis derėtų su išpažįstamomis religinėmis vertybėmis bei jas įtvirtinančiomis religinėmis nuostatomis. Tokios situacijos dažnai reiškiasi aštria polemika viešojoje erdvėje, ypač susiprėjančia, kai kuriamas (keičiamas) tam tikrų, pavadinkime, socialiai jautrių sričių teisinis reguliavimas: dirbtinio apvaisinimo, partnerystės, surogatinės motinystės ir kt. Dalis politikų, reaguojančių į viešus religinių bendruomenių autoritetų pasisakymus ir į raginimus, perduodamus telefonu, elektroniniu paštu, renkami itin aštrią retoriką: „Galima stebėti Bažnyčios spektaklius tol, kol šie spektakliai nedaro žalos žmonėms, tačiau, kai klerikalai ima brautis į valstybės švietimo ir mokslo sistemas, įstatymų leidybą, tiesiogiai beldžiasi į Seimo narių namų duris, telefoniniais skambučiais daro parlamentarams psichologinį spaudimą, kyla netikinčiųjų ir išprususių piliečių pasipiktinimas, nes kunigai, siekdami išsaugoti Bažnyčios įtaką visuomenei, pernelyg aršiai gindami savo grupinius interesus, mėgina koreguoti įstatymų projektus taip, kad šie atitiktų dogmatiškąją Bažnyčios pasaulėžiūrą.“¹⁹ Kiti išsako savo pozicijas nuosaikiau, bet su aiškiu priekaištu: „Visgi labai didelė įtaka Bažnyčios, nereikia slėpti. Skambučiai, laiškai ir visokie kitokie dalykai. Rinkiminius laikotarpis ir mūsų bičiuliai (socialdemokratai. – ELTA), ir kiti Seimo nariai, kurie, ypač renkami kaimiškuose rajonuose, turi tuos ryšius, ir iš sakyklos pasakytas vienas ar kitas žodis turi netgi (įtaką. – ELTA) balsavimo rezultatams, tai, manau, čia yra problema“, – interviu „Žinių radijui“ sakė A. Sysas²⁰. Tarp politikų veikia ir aktyviai religinių bendruomenių atstovus remiantys: „Urbšys ragina Seimą balsuoti taip, kaip liepė Bažnyčia. Iš Seimo tribūnos. Remdamasis arkivyskupo grasinimu pasinaudoti Bažnyčios Kanonų teise. Kuri leidžia kataliką atskirti nuo Bažnyčios“²¹; „Vyriausybė atidėjo pataisų, kurios įteisintų vyro ir moters partnerystę, svarstymą. Šis klausimas iš ketvirtadienio Vyriausybės posėdžio darbotvarkės išbrauktas premjero Algirdo Butkevičiaus siūlymu. Jis aiškino, kad pataisus dar „nepraėjusio dialogo“ ir pastebėjo, kad trečiadienį buvo „griežtas arkivyskupo pamokslas“. „Tie, kurie katedroje buvote vakar, tai tikrai, pasakyčiau, pamokslas arkivyskupo buvo labai griežtas ir pamokantis“, – posėdyje sakė premjeras“²². Taip pat pažymėtina, kad kai kurie religinių bendruomenių autoritetai aktyviai veikia viešojoje erdvėje, skelbdami savo idėjas ir rasdami tų idėjų sekėjų ir tarp asmenų, nepriklausančių toms religinėms bendruomenėms.

Reikia konstatuoti, kad, nors nekyla jokių abejonių dėl religijos ir ją organizuojančios Bažnyčios atskyrimo nuo Lietuvos valstybės, gausių religinių bendruomenių pažiūros vis dėlto daro poveikį tei-

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ PAVILIONIENĖ, M. A. *Kodėl tarnaujant dievui žeminamas žmogus* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/haujiena/aktualu/nuomones/marija-ausrine-pavilioniene-kodel-tarnaujant-dievui-zeminamas-zmogus-18-654045>>;

²⁰ SYSAS, A. *Svarstant Pagalbinio apvaisinimo įstatymą buvo jaučiama itin didelė Bažnyčios įtaka* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/a-sysas-svarstant-pagalbinio-apvaisinimo-istatyma-buvo-jauciama-itin-didele-baznycios-itaka.d?id=71792960>>

²¹ VALATKA, R. *Lietuva – policinė ir dar klerikalinė? Ar tikrai norite tokios?* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/r-valatka-lietuva-policine-ir-dar-klerikaline-ar-tikrai-norite-tokios.d?id=71717860>>

²² *Po griežto arkivyskupo pamokslas A. Butkevičius išbraukė klausimą iš darbotvarkės* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/po-griezto-arkivyskupo-pamokslas-a-butkevicius-ibrauke-klausima-is-darbotvarkes.d?id=71745868>>

sėkūros subjektams – ypač tais atvejais, kai kalbame apie periodiniais rinkimais formuojamas viešosios valdžios institucijas. Todėl tampa svarbu panagrinėti, kaip tokiam (aiškios religinės įtakos teisėkūros subjektams) kontekste veikia teismai, susidūrę su bylomis, turinčiomis sąveiką su religinėmis normomis.

4. „Sekmadienio“ byla kaip sunkus teisinis atvejis

Viena byla, nagrinėta Lietuvos administraciniuose teismuose, neabejotinai atitinka sunkaus teisinio atvejo požymius, o jos baigtis tebekelia daug klausimų dėl teismų pasirinkto samprotavimo būdo. Byla tarp Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ir UAB „Sekmadienis“ gali būti nagrinėjama kaip atvejis, pareikalavęs ieškoti sprendimo dėl teisės ir religijos kolizijos – ir iš tikrųjų labai keista, kodėl šis teisinis atvejis sulaukė tiek mažai teisės mokslininkų ir teisės praktikų dėmesio²³.

Pirmosios instancijos teismas ginčo ribas apibrėžė šitaip: <...> „ginčas kyla dėl to, ar tokio turinio paskleista reklama yra draudžiama, ar reklamoje pateikti religiniai simboliai sietini su religinėmis personalijomis, ar tokia reklama žeidžia tikinčiųjų asmenų religinius jausmus, rodo nepagarbą tikintiesiems, pažeidžia visuomenės moralės principus.“ Nors galėtume šiek tiek priekaištauti dėl pačios formuluotės išsamumo, bet mintis išsakyta gan tiksliai – ar įstatymų tekste tiesiogiai nenumatytas ir neuždraustas religinio pobūdžio simbolių ir (ar) teiginių naudojimas komerciniams tikslams (reklamai) pažeidžia visuomenės moralės normas. Reikia pripažinti, kad pareiškėjas pasirinko gan rizikingą savo pozicijos argumentavimo būdą (teigdamas, kad reklama apskritai nėra susijusi su religiniais simboliais) – bet kokiu atveju ginčo teisinį kvalifikavimą privalėjo atlikti teismas, ką ir padarė – Vilniaus apygardos administracijos teismo 2013 m. lapkričio 12 d. sprendimu buvo padaryta išvada, kad bauda paskirta pagrįstai.

Šį sunkų teisinį atvejį, į kurį pateko teisės, moralės ir religijos normatyvinių sistemų sąveika, ir kai buvo svarbu išsiaiškinti, ką reiškia *visuomenės moralė, kūrybos ir saviraiškos laisvė*, kaip reikėtų identifikuoti *religinius simbolius* ir nuo kurio momento *įprasti simboliai* virsta *religiniais simboliais*, teismas įvertino labai trumpu tekstu – argumentams skirdamas bene vieną pastraipą. Teismas nusprendė, kad reklamoje buvo vis dėlto panaudoti religiniai simboliai ir „tokia reklamos forma, kokią skleidė pareiškėja, yra draudžiama, nes iškraipo religinio simbolio (religijos objekto), kuris yra gerbiamas religinėje bendruomenėje, pagrindinį tikslą – kreipimas į dievybę ar šventumą“. Moralės normų ir religinių normų santykis nebuvo atskleistas – išeitų, kad šios dvi normatyvinės sistemos yra identiškos, nors, be abejojimo, taip teigti tiesiog yra neįmanoma. Pirmosios instancijos teismo sprendimu paskirta nuobauda buvo palikta galioti.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartimi 2013 m. lapkričio 12 d. teismo sprendimas liko nepakeistas. Teismas nusprendė, kad „religija kaip tam tikra pasaulėžiūros forma neišvengiamai prisideda prie visuomenės narių moralės formavimo, religinio pobūdžio simbolika asmenų ir visuomenės dvasinių vertybių sistemoje užima reikšmingą vietą, o netinkamas jos naudojimas ją menkina, neatitinka visuotinai priimtose moralės ir etikos normų, pasirinktas reklamos

²³ Teisinė istorija prasidėjo nuo fakto, kad į Tarnybą buvo pateiktas S. D. advokatų kontoros skundas dėl UAB „Sekmadienis“ viešai skleidžiamos reklamos, kurioje vieno dizainerio rūbų kolekcija buvo pristatyta, naudojant religinius simbolius ir vartojančią tokius teiginius: „Jėzau, kokios tavo kelnės!“, „Marija brangi, kokia suknelė!“, „Jėzau Marija, kuo čia apsirengęs!“. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba pripažino, kad tokia reklama yra uždrausta, nes ji neva žeidžia visuomenės moralės principus, ir paskyrė bendrovei 2000 litų baudą (Reklamos įstatymo 4 str. 2 d. 1 p. pagrindu). Tarnybos vertinimu, paskelbta reklama taip pat pažeidžia Reklamos etikos kodekso bendruosius principus, 1 straipsnį „Padorumas“ ir 13 straipsnį „Religija“. Nubaustas asmuo apskundė baudos skyrimą administraciniam teismui. Įdomu pažymėti, kad byloje kaip trečiasis asmuo dalyvavo Lietuvos Vyskupų Konferencija, proceso metu paaiškinusi, kad gavo tikinčiųjų kreipimąsi, kurį „palaikė daugiau negu šimtas tikinčiųjų“ ir kuriame buvo teigiama: „mus, ir esame tikri, daugelį kitų krikščionių, giliai žeidžia šitokia nepagarba krikščionybei, patiems švenčiausiems tikėjimo objektams.“

įgyvendinimo būdas neatitinka geros moralės bei krikščionių tikėjimo vertybių/sakralumo simbolių gerbimo principų, todėl pažeidimas pagrįstai kvalifikuotas pagal Lietuvos Respublikos reklamos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 1 punktą“. Teismas atmetė pareiškėjo argumentą, kad šiuo atveju nebuvo įrodytas tikinčiųjų jausmų įžeidimo faktas – teismą visiškai įtikino prie Lietuvos Vyskupų Konferencijos rašto pridėtas „beveik šimto tikinčiųjų kreipimasis“ (pirmosios instancijos teismo sprendime nurodyta, kad tai Arkivyskupijos konfederacijos atsiliepime nurodyta tokių tikinčiųjų buvus daugiau nei šimtą). Tokiu būdu modernioje vakarietiškoje valstybėje įsiteisėjo teismo sprendimas, sutapatinę visuomenės moralę su nedidelės grupės tikinčiųjų ir, kaip įvardijama Lietuvos Vyskupų Konferencijos tinklalapyje, „teritorinės bažnytinės vyresnybės“²⁴ pozicija. Teismui nekilo poreikio pasitelkti ekspertų (kalbos srities specialistų ar religijos žinovų) – net nebandyta išaiškinti suinteresuotai auditorijai (proceso dalyviams), kur baigiasi saviraiškos laisvė (šis aspektas apskritai buvo ignoruotas) ir kaip elgtis, jei ši laisvė susiduria su religine sistema, koks yra religijos ir moralės „persidengimas“ ir ar tikrai šiuo atveju buvo pažeista „visuomenės moralė“.

Administracinių teismų sistema turėjo galimybę peržiūrėti šį atvejį, nes Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkas pateikė siūlymą atnaujinti šioje byloje procesą²⁵. Tačiau Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. lapkričio 20 d. nutartimi teisėjų kolegija atsisakė atnaujinti procesą. Atsisakydama atnaujinti procesą, kolegija neapsiribojo konstatavimu, kad procesas yra atnaujinamas tik tokiu atveju, kai kolegijai nekyla abejonių dėl netinkamo teisės normų aiškinimo ir taikymo – alternatyvaus aiškinimo galimybė nesudaranti pagrindo atnaujinti procesą. Teismas, atsisakydamas atnaujinti procesą, papildomai pasisakė ir dėl saviraiškos laisvės ribojimo legalumo. Teismas nurodė pasiremiąs teisės doktrina ir įrašė itin neaiškų teiginį: „Teisės doktrinoje pažymima, kad moralė neturi savarankiškos raiškos formos. Ji reiškiasi papročių, tradicijų, religinių apeigų forma, įstatymų formuluojamomis elgesio taisyklėmis“ – šis abejotino korektiškumo teiginys, įvardijęs religiją kaip vieną iš moralės reiškimosi formų, sudarė teismui galimybę iš karto pereiti prie samprotavimo eigos, leidžiančios pateisinti teismo sprendimo pagrįstumą: religija – tai viena iš moralės saviraiškos formų → Lietuvoje yra pripažįstamos devynios oficialiai egzistuojančios religijos → Reklamos elementų visuma vidutiniam tikinčiajam sudaro įspūdį, kad naudojami religiniai simboliai → Religija kaip tam tikra pasaulėžiūros forma neišvengiamai prisideda prie visuomenės narių moralės formavimo → Pasirinktas reklamos įgyvendinimo būdas neatitinka geros moralės bei krikščionybės vertybių / sakralumo simbolių gerbimo principų → Todėl teismo sprendimas, kad tokia reklama yra uždrausta, yra pagrįstas. Kolegija, sprendusi proceso atnaujinimo klausimą, papildė argumentavimo grandinę dar vienu papildomu (netikėtu) argumentu, kuris iš sprendimo konteksto atrodo labai svarbus – teismas nusprendė, kad šiuo atveju itin svarbiu laikytinas faktas, kad reklama buvo siekta komercinių tikslų (buvo reklamuota drabužių kolekcija). Pasak teismo, „religinių simbolių naudojimas reklamai grynai komerciniais tikslais <...> aiškiai prieštarauja mūsų plačiosios visuomenės moralei, įsitikinimams, todėl pagrįstai pripažintas neteisėtu“. Kyla bent du klausimai: pirma, ar analogiškas religinių simbolių naudojimas, kviečiant į nekomercinį renginį, pvz., labdaros koncertą, nebeprieštarautų visuomenės moralei; antra, ar apskritai egzistuoja saviraiškos laisvė be kokio nors komercinio atspalvio? Juk bet kokia saviraiška dažniausiai reiškia ir vienokią ar kitokią kūrejo pragyvenimo ar bent jau žinomumo didinimo formą, ir kažkoks absoliutus altruizmas tokiomis atvejais retai egzistuoja.

²⁴ Lietuvos Vyskupų konferencija [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://lvk.lcn.lt/apie/istorija/>>.

²⁵ Kreipimesi pagrįstai buvo nurodyta, kad toks sprendimas reiškia klaidingą teismų praktikos formavimą, nes sprendimas neatitinka nei Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrinos, nei Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos. Kreipimesi pagrįstai atkreiptas dėmesys, kad teismai netyrė pareiškėjo apeliacinio skundo argumentų, kad šiuo atveju buvo nepagrįstai suvaržyta saviraiškos laisvė, o ji laikoma viena iš svarbiausių teisės saugomų konstitucinių vertybių.

Nurodytų teismų sprendimai labai primena vieną iš požymių, kuriais apibūdinamos sunkios bylos, – teismas pirmiausiai išsprendžia sunkią bylą, o paskui ieško argumentų savo sprendimui pagrįsti (pateisinti). Tokia situacija nėra laikytina savaime bloga – psichosocialinis sprendimų priėmimo kontekstas yra vis rečiau kvestionuojamas, pripažįstant, kad vienokio ar kitokio sprendimo priėmimą lemia labai daug veiksnių, taip pat teisėjų asmeninė patirtis, simpatija vienai ar kitai politinei ideologijai ir pan. Didesne problema reiktų laikyti tą argumentų seką, kuria buvo pagrįstas sprendimas pripažinti reklamą draudžiama. Teismas, priimdamas sprendimą, nusprendė remtis morale ir religija kaip argumentais, pateisinančiais teisinės sankcijos taikymą: Harto retorika, teismas „išėjo“ iš teisinės normatyvinės sistemos ribų, o tai reiškia, kad teismas privalėjo suvokti savo pasirinkimą ir racionaliai apsvarstyti pasirenkamus argumentus. Šiuo atveju buvo svarstoma su saviraiškos laisve ir kūryba susijusi situacija – ar teismas pagrindė savo poziciją pirmumą suteikti grupės religiją išpažįstančių asmenų pareiškimui, kad jų jausmai buvo užgauti, o ne saviraiškos laisvei? Ar šiuo atveju buvo išlaikytas valstybėje galiojantis religinio neutralumo principas ir valstybės pasaulietiško principas? Ar grupės tikinčiųjų įsiveidimas ir religijos autoritetų atstovų įsitraukimas į šį procesą leidžia teigti, kad buvo pažeisti visuomenės moralės imperatyvai? Kaip tokia situacija dera su laisvėjančia ir vertybių pliuralizmą išpažįstančia Europa, kurioje saviraiškos laisvės ribos brėžiamos visai kitokiu masteliu (turint galvoje, pvz., situaciją Prancūzijoje, susidariusią dėl *Charlie Hebdo* išspausdintų pranašo Mahometo karikatūrų – kai visuomenės ir vakarietiško valstybių oficialiose reakcijose saviraiškos laisvė buvo vos ne suabsoliutinta, nepaisant aiškiai matomos kūrėjų tyčios provokuoti ir pašiepti tai, kas daliai visuomenės yra itin sakralu, ir teroro atakos, įgyvendintos tiesiogiai prieš šio leidinio darbuotojus.

Įdomu pažymėti, kad Lenkijoje, nagrinėjant jaunos menininkės Dorotos Neznalskos baudžiamosios bylos atvejį, kurį lenkų teisės teoretikai nurodo kaip sunkios bylos pavyzdį (kai susidūrė kūrėjo saviraiškos laisvė ir kūrybos rezultato galimai įžeisti tikinčiųjų religiniai jausmai), vertybių konfliktas buvo išspręstas būtent saviraiškos ir kūrybos laisvės naudai, nors bylos eigos pradžia (pirmosios instancijos teismas menininkės atžvilgiu buvo priėmęs apkaltinamąjį nuosprendį) parodė, kad galutinis rezultatas galėjo būti ir priešingas²⁶.

5. Religinio argumento baudžiamojoje byloje patikimumas

Panašu, kad Lietuvos baudžiamoji teisė neturi daug pavyzdžių, kuriuos galėtume teigti esant įdomius atliekamo tyrimo kontekstu, tačiau viena įdomi byla buvo išnagrinėta. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2014 m. rugsėjo 30 d. priėmė nutartį, kuria buvo atmestas nuteistojo E. K. kasacinis skundas, pateiktas dėl Vilniaus apygardos teismo 2013 m. liepos 29 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 30 d. nutarties. Asmuo buvo nuteistas pagal Baudžiamojo kodekso 199 str. 2 d.²⁷ ir 260 str. 1 d.²⁸, paskiriant subendrintą dvejų metų laisvės atėmimo bausmę²⁹. Asmuo buvo kaltinamas ir teisiamas už tai, kad parsisiuntė iš Brazilijos 4,15 litro skysčio, kurio sudėtyje buvo psichotropinių medžiagų *dimetiltriptamino* (DMT)³⁰ ir *harmino*. Iš bylos aplinkybių paaiškėjo, kad siunčiamas skystis yra *ayahuasca* arbatos nuoviras, pagamintas Brazilijoje

²⁶ ZALADŁO, J. *Fascynujące ścieżki filozofii prawa*. Warszawa, 2008, p. 102–113.

²⁷ Tas, kas nepateikdamas muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas medžiagas, baudžiamas bausme arba areštu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.

²⁸ Tas, kas neteisėtai gamino, perdirbo, įgijo, laikė, gabeno ar siuntė narkotines ar psichotropines medžiagas turėdamas tikslą jas parduoti ar kitaip platinti arba pardavė ar kitaip platino narkotines ar psichotropines medžiagas, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki aštuonerių metų.

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-380/2014.

³⁰ *Dimetiltriptaminas* yra stipriausia natūraliai egzistuojanti haliucinogeninė medžiaga pasaulyje, randama žmogaus kūne, taip pat augaluose.

esančioje *Sainto Daime* krypties šventykloje. Šis arbatos nuoviras gaminamas tik šventykloje, dalyvaujant tam tikram religijos išpažintojų skaičiui ir esant specifinei jų sudėčiai. Pagamintas nuoviras yra išdalijamas religinės bendruomenės nariams, jie nuovirą vartoja religinių apeigų metu.

Teisiamojo advokatas laikėsi gynybos taktikos, pagrįstos laisve išpažinti religiją principu. Byloje buvo duomenų, kad teisiamasis buvo šios religinės bendruomenės narys ir praktikavo ją, gyvendamas Airijoje. Buvo prašoma įvertinti, kad teisiamasis susirašinėjo su religinės bendruomenės vadovais ir pateikė savo adresą būtent arbatai, o ne psichotropinėms medžiagoms atsiųsti. Pažymėta, kad Airijoje, Italijoje, Olandijoje, Ispanijoje yra įsteigtos ir legaliai veikia šios religinės krypties bažnyčios. Taip pat advokatas pateikė duomenų apie precedentes, formuojamus analogiškose bylose kitose valstybėse. Prie bylos buvo pridėtas Amsterdamo teismo 2012 m. vasario 24 d. sprendimas, priimtas analogiškoje byloje – toje byloje teisiamasis, gabenęs šį skystį per sieną, buvo išteisintas. Šiame sprendime buvo konstatuota, kad, nors formaliai draudimas įvežti į šalį narkotines medžiagas buvo pažeistas, tačiau būtina atsižvelgti į tokius reikšmingus faktus: kaltinamasis gabeno arbatos nuovirą tam, kad jis būtų kontroliuojamai vartojamas *Sainto Daime* bažnyčios, įsikūrusios Amsterdame, apeigų metu; bažnyčia savo nariams teikia patikimą informaciją apie šią arbatą ir atsakingai prižiūri jos vartojimą; arbatos vartojimas kelia labai mažą, todėl toleruotiną riziką sveikatai; pasvėrus visuomenės sveikatos interesą, dėl kurio atsirado draudimas importuoti DMT, už draudimą numatytą bausmę ir mažą riziką sveikatai, konstatuotina, kad kaltinamasis nepadarė nusikalstamos veikos.

Lietuvos teismų gynybos argumentai neįtikino. Faktas, kad šio skysčio teisiamasis parsisiuntė tam, kad jo būtų duodama galimai prie religinės organizacijos prisijungiantiems dalyviams Lietuvoje, Aukščiausiojo Teismo buvo įvertintas kaip teisiamojo blogų kėslų patvirtinimas: konstatuota, kad teisiamasis rengėsi preparatą platinti. Atsikirdamas į teisiamojo argumentus dėl jo religijos laisvės garantijų, teismas nurodė, kad religijos laisvė nėra absoliuti ir kad vienas iš jos ribojimo pagrindų – būtinybė garantuoti žmonių sveikatą. Teismas pasirinko EŽTT praktika, pagal kurią buvo konstatuota, kad draudimas turėti DMT (būtent *ayahuasca* formos) buvo būtinas demokratinėje valstybėje saugant asmens sveikatą.

Įdomu pažymėti, kad labai panaši byla, susijusi su religinės bendruomenės narių teise apeigų metu vartoti tą pačią arbatą, nagrinėta JAV teismuose, baigėsi priešingu sprendimu negu Lietuvoje ir panašiu kaip Nyderlanduose. 1999 m. JAV pareigūnai įsiveržė į religinės bendruomenės *O Centro Espirita Beneficente Uniao do Vegetal* buveinę Naujoje Meksikoje, *Santa Fe* mieste, ir konfiskavo visas ten buvusias *ayahuasca* arbatos atsargas. Šioje religinėje bendruomenėje didelę reikšmę turi ne tik krikščioniškos tiesos, bet ir senųjų Amazonės genčių tradicijos, iš kurių ir atėjo *ayahuasca* arbatos vartojimo kultūra – šią arbatą bendruomenės nariai gerdavo Komunijos metu. Teismai vertino faktą, kad Amerikos aborigenų (indėnų) bendruomenė gali legaliai vartoti *kvaitulinį pejotlį*, manant, kad tai yra neatskiriama jų kultūros dalis, o *ayahuasca* arbatos vartojimas buvo draudžiamas. Tačiau 2006 m. vasario 21 d. JAV Aukščiausiam teisme buvo galutinai nuspręsta, kad federalinė valdžia nepajėgė įtikinti teismo, kodėl viena narkotinė medžiaga gali būti laikoma legalia, o kita – ne, konstatuojant, kad federalinė valdžia šioje situacijoje buvo neteisi³¹.

Sudėtinga vertinti nurodytą Lietuvos teismų sprendimą kitų valstybių teismų sprendimų kontekstu dėl įvairių valstybių bendrų kultūrinių skirtumų, lemiančių tiek teisės (ir religijos laisvės) suvokimą, tiek teisės taikymą, sprendžiant konkrečias bylas. Viena yra akivaizdu – baudžiamąsias bylas Lietuvoje nagrinėjantys teismai, spręsdami bylas, susijusias su bet kokių narkotinių medžiagų įsigijimu ir platinimu, yra linkę formuoti griežtą ir bekompromisę baudžiamąją politiką, nepasiduodami liberalių visuomenių spaudimui suteikti vis didesnę laisvę individualiam kiekvieno žmogaus apsisprendimui,

³¹ Cornell University Law School [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<https://www.law.cornell.edu/supct/html/04-1084.ZO.html>>.

ką laikyti vertybe, o ko nelaikyti. Viena vertus, lyg ir sveikintina tendencija, kad Lietuvos teismų sistema nepasiduoda įvairioms manipuliacijoms, kurios kartais pateikiamos ir kaip religijos laisvę ginantys argumentai (tiesa, tokie skirtingi teisiniai padariniai – dveji metai realaus laisvės atėmimo Lietuvoje ir išteisinamasis nuosprendis Olandijoje – kelia tam tikrų minčių, tačiau jos ne šios publikacijos kontekste). Kita vertus, vėl atsiranda pagrindas klausti, kodėl Lietuvos teismuose (kad ir kitoje – administracinėje teismų sistemoje) taip jautriai sureaguota į būtent konkrečios religijos hierarchų pareiškimus, išsprendžiant ginčą remiantis abejotiniais argumentais, o tuo atveju, kai religijos laisvė buvo susieta su kitos religijos išpažinimu, religijos laisvės argumentas iš esmės buvo tiesiog ignoruotas.

Net ir šių dviejų atskirų teisinių atvejų analizės pagrindu galima daryti vieną akivaizdžią išvadą – teismų elgsena tokiu atveju, kai į teisinį argumentavimą patenka religiniai argumentai, yra sunkiai nuspėjama ir prognozuojama, tai neabejotinai turėtų būti laikoma teisinės sistemos silpnumo požymiu.

Išvados

1. Lietuvos teisės doktrinoje sunkių bylų (sudėtingų teisinių atvejų) kategorija vartojama vis dar itin retai – dažniausiai tais atvejais, kai jos vartojimą nulemia poreikis cituoti užsienio autorius, tokią kategoriją vartojančius.
2. Įvertinus Lietuvos teismų savireguliacijos nuostatas, konstatuotina, kad yra poreikis taikyti kategoriją, atskiriančią bylą, sudėtingesnę (sunkesnę) negu įprasta standartinė byla. Tačiau tokios kategorijos turinys nėra plėtojamas ir nėra aiškus. Galima išvelgti koreliaciją tarp menkos diskusijos Lietuvos teisės doktrinos ir nedidelio šios kategorijos naudingumo, taikant ją Lietuvos teismų priimamuose teisės aktose.
3. Nekyla jokių abejonių dėl religijos ir ją organizuojančios bažnyčios atskyrimo nuo Lietuvos valstybės, tačiau religinių organizacijų atstovai tebėra laikomi ryškiais visuomenės nuomonės formuotojais – o tai reiškia ir faktą, kad įstatymų leidėjas yra priverstas atsižvelgti į jų poziciją.
4. Teisėjų samprotavimų tam tikrose bylose, turinčiose religinio turinio elementų, analizė leidžia teigti, kad teisiniam argumentavimui tokiose bylose trūksta vieningumo, korektiškumo ir nuoseklumo, ir tai laikytina teisinės sistemos silpnumo požymiu.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1995, nr. 89-1985.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, nr. 89-2741.

Specialieji šaltiniai

4. BERGER, P. L. Reflections on the Sociology of Religion Today. Hard cases [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<https://www.scribd.com/document/90634883/Berger-P-Reflections-on-the-Sociology-of-Religion-Today>>.

5. BERMAN, H. J. *Teisė ir revoliucija*. Vilnius, 1999.

6. BLINSTRUBIS, T. Pasaulietinės valstybės principas. *Socialinių mokslų studijos*, 2010, nr. 2 (6).

7. DWORKIN, R. Hard cases [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.umiacs.umd.edu/~horty/courses/readings/dworkin-1975-hard-cases.pdf>>.

8. DURKHEIM, E. *Elementarios religinio gyvenimo formos: toteminė sistema Australijoje*. Vilnius, 1999.

9. LATVELĖ, R. Teisėjas kaip įstatymų leidėjo partneris, arba keli teoriniai požiūriai į teisėjo vaidmenį aiškinant teisę. *Parlamento studijos*, 2011, nr. 10.

10. MACKUVIENĖ, E. *Teisinio argumentavimo korektiškumo prielaidos*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė) [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:1848483/>>.
11. MACHOVENKO, J. *Teisės istorija*. Vilnius, 2013.
12. STONYS, A. Sunkios bylos: normų aiškinimo ir principų balansavimo santykis bei problematika. Magistro darbas. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<https://epublications.vu.lt/object/elaba:2151643/>>.
13. VAIČAITIS, V. Teisė ir religija. *Justitia*, 2008, nr. 3.
14. WEBER, M. *Religijos sociologija*. Vilnius, 2000.
15. ZALADŁO, J. *Fascynujące ścieżki filozofii prawa*. Warszawa, 2008.

Teismų sprendimai

16. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. lapkričio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3214-331/2013.
17. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A662-1027/2014.
18. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P492-119/2014.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-380/2014.

Kiti šaltiniai

20. PAVILIONIENĖ, M. A. Kodėl tarnaujant dievui žeminamas žmogus. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/marija-ausrine-pavilioniene-kodel-tarnaujant-dievui-ze-minamas-zmogus-18-654045>>.
21. SYSAS, A. Svarstant Pagalbinio apvaisinimo įstatymą buvo jaučiama itin didelė Bažnyčios įtaka. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/a-sysas-svarstant-pagalbinio-apvaisinimo-istatyma-buvo-jauciama-itin-didele-baznycios-itaka.d?id=71792960>>.
22. VALATKA, R. Lietuva – policinė ir dar klerikalinė? Ar tikrai norite tokios? [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/r-valatka-lietuva-policine-ir-dar-klerikaline-ar-tikrai-norite-tokios.d?id=71717860>>.
23. Po griežto arkivyskupo pamokslo A. Butkevičius išbraukė klausimą iš darbotvarkės. [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/po-griezto-arkivyskupo-pamokslo-a-butkevicius-isbrauke-klausima-is-darbotvarkes.d?id=71745868>>.
24. Lietuvos Vyskupų Konferencija [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<http://lvk.lcn.lt/apie/istorija/>>.
25. Cornell University Law School [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-07]. Prieiga per internetą: <<https://www.law.cornell.edu/supct/html/04-1084.ZO.html>>.

KOMPLIZIERTE SACHE AUS SICHT LITAUISCHER GERICHTE: AM BEISPIEL DER RELIGIÖSEN SACHEN

Giedrė Lastauskienė

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Kategorie der komplizierten Sachen (bzw. der komplizierten Rechtsfälle) ist in der common law Tradition weit verbreitet. Solche Situation steht im Zusammenhang mit der größeren Aufmerksamkeit für Gerichte und Gerichtsurteile. In der durch litauische Juristen geschaffenen Rechtslehre und Rechtssprechung kommt der Begriff der komplizierten Sache nicht so häufig zum Vorschein. Das litauische Rechtssystem zeigt den Bedarf, die Kompliziertheit der Rechtssituation und der Kategorie komplizierter Sache als bedeutungsvolle Kriterien, die großen Einfluß auf die Einschätzung bestimmter Situationen ausüben, auszusondern. In Bezug auf Bereiche, die im Zusammenhang mit der Arbeitsorganisation der Richter stehen, werden häufiger Kategorien der komplizierten Sache und der Kompliziertheit gebraucht – diese Begriffe werden aber ganz anders bestimmt und analysiert als es in den Arbeiten der Juristen, die die Traditionen des Common Law vertreten, üblich ist, indem die Kompliziertheit mehr mechanisch (großer Umfang der Sache, viele Verfahrensbeteiligte usw.) verstanden wird. Die Kategorie der Kompliziertheit der Sache gilt als wichtig bei der Einschätzung (Normierung) der Arbeitsbelastung des Richters und der Anzahl zugeordneter Sachen, obwohl derzeit es unmöglich ist, die Bestimmungen der gültigen Regelung genau zu verstehen, welche Sache als kompliziert, welche als unkompliziert gilt.

Die Sachen mit religiösem Inhalt werden am häufigsten zu Kategorien komplizierter Sachen zugeordnet. Dem litauischen Staat, als auch seinem geschaffenen Recht ist weltlicher Charakter, den das Verfassungsgericht der Republik Litauen und Forscher des Verfassungsrechtes als Anzeichen der Weltlichkeit bezeichnet haben, üblich. Anhand der veröffentlichten Information kommt man zur Schlußfolgerung, dass der Einfluß der Personen, die die Religion vertreten, auf Gesetzgeber Litauens auch weiter sehr groß bleibt (besonders aus der Seite der litauischen Bischofskonferenz). Man kommt zum Standpunkt, dass der soziale Druck auch Gerichte, die die Sachen mit religiösem Inhalt behandeln, beeinflusst.

Die Analyse einzelner Sachen, die durch litauische Gerichte behandelt worden waren, lässt zum Schluß kommen, dass die Gerichte in solchen Sachen vor allem die Entscheidungen fassen, nur später durch alle mögliche, manchmal auch widersprechende Argumente sie zu begründen versuchen. Eine solche Argumentationsweise schafft die Voraussetzungen für die entgegenstehende und nicht korrekte Argumentation.

Itikta 2017 m. liepos 7 d.

Priimta publikuoti 2017 m. liepos 31 d.